

**Митко БОГДАНОВСКИ**  
НУ Музеј на РС Македонија - Скопје

## **ЕВАКУАЦИЈА НА ЛУЃЕ И МУЗЕЈСКИ ДОБРА ВО СЛУЧАЈ НА ПОЖАР**

**Апстракт:** Спроведувањето на мерката евакуација и спасување на луѓето, материјалните и културните добра во случај на пожар од објектите каде тие се наоѓаат и чуваат е еден од приоритетите на субјектите за заштита на културното наследство. Затоа, доколку сакаме навремено и успешно да се реализира оваа мерка, потребно е сите вработени навремено да бидат обучени за оваа задача. Целта на обучувањето е да се оспособат и да се мотивираат за навремено и квалитетно извршување на задачите за заштита и спасување.

**Клучни зборови:** евакуација, заштита и спасување, природни непогоди, културни добра.

Согласно Законот за заштита и спасување<sup>1</sup> и Законот за безбедност и здравје при работа<sup>2</sup> за правните субјекти е од посебно значење навременото планирање, организирање и спроведување на мерките за заштита и спасување. Евакуацијата на музејските културни добра<sup>3</sup> е претставува еден од приоритетните мерки во случај на дадена потреба при природни непогоди и други несреќи поврзани со вонредна и воена состојба. Со евакуацијата се

---

<sup>1</sup> Сл. Весник на РМ бр. 93/12,

<sup>2</sup> Сл. Весник на РМ бр. 92/07, 136/11, 23/13 и бр. 25/13.

<sup>3</sup> Закон за заштита на културно наследство во Сл. Весник бр. 20/04, 71/04, 115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 38/14, 44/14, 199/14, 104/15, 154/15, 192/15.

врши планско, организирано и контролирано преместување на материјалните добра од загрозените подрачја на друго побезбедно место. Подготвувањето на активностите за спроведување на евакуацијата<sup>4</sup> опфаќа организациски и оперативни мерки и постапки:

- начин на спроведување на евакуацијата (собирни места, правци на движење, број и вид на превозни средства, број и вид на екипи на стручни лица за логистичка поддршка, потребни материјални ресурси и др.);
- број и вид на објекти предвидени за сместување на културните добра;
- преглед на учесници за спроведување на евакуацијата; (список на лица кои ја подготвуваат евакуацијата на експонатите и други предмети кои се носат на новата локација и список на лица кои се определени за прием на истите на новата локација);
- временски рокови за склучување на потребни договори;
- временски рокови за пополнување на силите за заштита и спасување кои учествуваат во евакуацијата со персонал и материјални ресурси;
- едукација, обука и вежби, односно тренинг со лицата кои се предвидени да ја извршуваат евакуацијата.

Несреќите можат да се појават во било кое време и со можност за интензивно ширење. Спроведувањето на евакуација и спасувањето од пожар може да биде сметано како една од вонредните состојби кои можат да настанат и токму заради тоа се врши **планско, организирано и контролирано** напуштање и празнење на објектот (просторот) и преместување на вработените и корисниците на услугите и материјалните добра (документи, пари, опрема, техника и др.).

Подготовките за евакуација<sup>5</sup> подразбираат преземање на навремени мерки и активности за заштита и спасување на вработените, корисниците на услуги и материјалните добра преку:

- Постојење на професионални служби и обучени стручни лица;
- Навремено изготвување на употребливи планови за заштита и спасување со прилози (списоци на вработените, поважни телефонски броеви, проекти, скици и сл.);

---

<sup>4</sup> Закон за заштита и спасување во Сл. Весник на РМ бр. 93/12; Уредба за спроведување на мерката заштита и спасување од пожари, експлозии и опасни материи во Сл.весник на Република Македонија бр. 100/10.

<sup>5</sup> Уредба за спроведување на мерката за заштита и спасување – евакуација на населението во Сл. Весник на РМ бр. 101/10; Зоран Нешкоски, *Заштита од пожари во урбани средини*, Скопје, 2018; Менде Солунчевски, Методија Дојчиновски, Мара Тимовска, *Ресурси и мерки за заштита и спасување*, Скопје, 2018.

- Обезбедување на средства и опрема за заштита од пожари (противпожарни апарати, ПП хидранти, стабилни инсталации за откривање, јавување и гасење на пожар, централи со јавувачи за детекција и дојава на пожар, сандачиња за прва помош, набавка и поставување на соодветни знаци за забрана и предупредување од опасности од пожар;
- Средување на објектот/ите согласно законските прописи – соодветен градежен материјал, соодветна широчина на скалите и премините, помошните излези, панични светла, слободни премини и излези, соодветни излезни врати кои секогаш треба да отвораат кон надвор односно кон слободниот и безбеден простор, поставување на знаци за известување, предупредување и покажување на правец на движење;
- Вршење на редовна контрола и одржување на инфраструктурата – инсталации во исправна состојба (електрична, водоводна, топлификациска, гасоводна, громобранска и друга инсталација).<sup>6</sup>

Во музеите и во другите установи од културата потребно е да има вработено соодветно стручно лице кое професионално работи на проблематиката за заштита спасување. Исто така, потребно е навремено да се изработат проценка и план за заштита и спасување од пожари и план за евакуација и спасување на вработените. Сите средства, опрема и инсталации наменети за заштита, алармирање и гаснење на пожар редовно треба да се контролираат, сервисираат и одржуваат во исправна состојба. Вработени треба да бидат обучени за заштита и спасување и истите имаат законска обврска да се обучуваат и да учествуваат во акциите за заштита и спасување во случај на пожар, како и во друга дадена опасност. Оваа обврска важи за сите вработени во музеите и во другите установи поврзани со заштитата на културното наследство. Потребно е вработените да бидат координирани од страна на обучени и одговорни лица определени согласно планот за заштита и спасување.

Кога има појава на пожар во објектот, оној работник кој прв ќе го забележи пожарот должен е веднаш да ги извести за тоа останатите вработени, претпоставените раководители, обезбедувањето, електричарот и други стручни лица, а преку нив или лично, доколку е тоа потребно и стручните односно професионалните служби и органи во градот (противпожарната бригада, МВР, брза помош и др.) Известувањето се прави

---

<sup>6</sup> Закон за безбедност и здравје при работа во Сл. Весник бр. 30/2016.

усно, преку активирање на рачниот систем за дојава на пожар или на друг соодветен начин, доколку не се активира сам системот за дојава на пожар (центра на јавувачи за детекција и дојава на пожар и звучна сирена) што ги поседува објектот. Секој од вработените, веднаш по алармирањето, должен е да пристапи кон средување на своето работно место (исклучување на електричните апарати – компјутери, печатари, светла и др.), средување на најважната и најпотребната документација и останатите работи кои ги носи со себе, доколку тоа е можно и не е опасно по неговиот живот. Исто така, ги отстранува лесно запаливите материјали (хартија, книги и сл.) и смирено, но со забрзано темпо го напушта работното место одејќи кон излезот по соодветен распоред за напуштање на објектот.

Оние вработени кои се обучени за гасење пожар, пристапуваат кон гасењето само кога се работи за мали, почетни пожари. За тоа треба самите да проценат дека знаат и дека можат тоа да го направат правилно и навремено со употреба на ПП - апарати од типот S-6, S-9, S-12, CO2-5, кои се под постојан притисок или со употреба на ПП – хидрантите.<sup>7</sup> Со акцијата на гасењето на пожарот раководи само едно обучено лице, а другите вработени ги слушаат неговите наредби и команди и му помагаат во гасењето на пожарот, му додаваат, носат други ПП - апарати од непосредната околина, расчистуваат предмети, ги известуваат другите вработени и сл. Доколку вработените проценат дека сами не можат да го изгаснат пожарот и истиот може да биде опасност по нивните животи, веднаш за тоа ја известуваат противпожарната бригада (на 193) и другите надлежни служби, а тие се подготвуваат за евакуација.

Кога има појава на пожар секогаш може да се очекува и појава на чад, гасови, делумно уривање на делови од објектот, кршење на стакла, прекин на електрична енергија ред други настани и појави. Појавата на чад и чувството на задушување во многу случаи влијаат и доведуваат до создавање и појава на паника и страв кај луѓето. Паниката и стравот кај луѓето се особено опасни, зошто во краток временски интервал може да доведат до други несакани последици. Затоа од страна на најприсебните потребно е да се спречи оваа појава, како би можело со успех да се спроведе евакуацијата и спасувањето. При напуштањето на објектот луѓето треба да го користат најкусиот, но и најбезбедниот пат кон излезот, да се осветлат патиштата на движење и преку него да стигнат на слободен и безбеден простор, во што е можно пократок временски рок.

Во случај на појава на пожар и потреба од напуштање и празнење на објектот потребно е да се користат излезните стандардни скали кои се наоѓаат во средишниот ден на објектот. Покрај овие излези може по потреба да се користат и излезите и премините преку подрумските простории и преку

---

<sup>7</sup> Закон за пожарникарство во Сл. Весник на РМ бр. 168/17.

гаражата, со што би се растеретиле другите излези. Кога вработените и корисниците на услугите / посетителите ќе излезат надвор, потребно е веднаш да се упатат што подалеку од загрозењето објект, кон безбедните простори кои се најмалку оддалечени два и повеќе пати од висината на објектот. Посебно во повеќекатните објекти, излезните патишта за евакуација се од особена важност, бидејќи за да овозможат брзо и успешно напуштање на објектот, треба да бидат навремено расчистени, слободни, осветлени и обележани, а не затрупани со најразлични предмети, пакети и друг материјал. Напуштањето на објектот се прави контролирано, со движење по скали, покрај сидовите со јаки потпорни столбови, малку забрзано и во поднаведната положба со користење на заштитни маски и др. Доколку во моментот вработените немаат заштитни маски истите треба да ги заштитат дишните органи со користење влажни марамчиња или со други почисти делови од облеката со која во моментот располагаат, а кои ги ставаат на устата и носот. Кога ќе се напушти објектот и сите вработени и странки ќе бидат на сигурно и безбедно место, се прави список или проверка дали сите за кои се знае дека биле во објектот во кризниот момент се тука, се проверува дали има повредени и доколку има се пристапува кон давање на прва помош.

Во јавните објекти како што се музеите, кината, театрите, банките, болници и други во кои работат поголем број луѓе и има поголем број посетители, излезните врати не смеат да бидат заклучени и затемнети, туку сите излези во случај на опасност мора да бидат означени, обележани и така изведени што секогаш би можеле лесно да бидат пронајдени и отворени. Пристапот кон излезите во случај на опасност секогаш мора да биде слободен, а вратите по можност треба да бидат двокрилни и мораат да се отвораат во правец на излезот кон безбедниот простор. Широчината на скалите, слободните премини и вратите се пресметува и се прави секогаш според потребите на установата, намената на објектот, бројот на вработени и посетители и сл. Кога при големи пожари евакуацијата од повеќекатните објекти не може да се изведе преку постоечките излези за таа намена, се користат соодветна опрема и средства за спасување како што се: противпожарни скали, хидраулични платформи - корпи, спушталки, доскочници, платна и др. Лицата кои ќе бидат полесно или потешко повредени, можат да се спасуваат и со помош односно со користење на најразлични видови скали, макари, јажиња, носилки...

Успехот на акцијата за заштита и спасување во случај на пожар или во случај на други опасности најмногу ќе зависи од обученоста на секој вработен во делот на самозащитата, од организираноста и од правовременото известување на надлежните професионални служби. За комплетниот настан, за текот на евакуацијата, за последиците и евентуално настанатите штети се известува директорот на установата или некое друго одговорно лице. Некој од нив правовремено воспоставува контакт со надлежните служби и органи и по

потреба од нив бара помош и постапува според нивните упатства и наредби се до завршувањето на настанатата опасност. По завршувањето на опасноста се прави проценка на ситуацијата и се изготвува писмен извештај, кој се доставува до надлежните институции. Преку навремено преземање на превентивни и оперативни мерки за заштита на луѓето и културните добра во установите од културата, а посебно со организирање на мерката евакуација, како многу важен сегмент во еден сеопфатен систем на заштита, би се постигнало намалување на ризикот и последиците од природни и други несреќи, кои претставуваат голема закана и за луѓето и за културното наследство.

### **Библиографија:**

1. Нешкоски, Зоран, *Заштита од пожари во урбани средини*, Скопје, 2018;
2. Менде Солунчевски, Методија Дојчиновски, Мара Тимовска, *Ресурси и мерки за заштита и спасување*, Скопје, 2018.

### **Прописи:**

1. Законот за безбедност и здравје при работа, Сл. Весник на РМ бр. 92/07, 136/11, 23/13, бр.25/13, 30/2016;
2. Закон за заштита на културно наследство, Сл. Весник бр. 20/04, 71/04,115/07, 18/11, 148/11, 23/13, 137/13, 164/13, 38/14, 44/14, 199/14, 104/15, 154/15, 192/15;
3. Закон за заштита и спасување, Сл. Весник на РМ бр. 93/12;
4. Закон за пожарникарство, Сл. Весник на РМ бр. 168/17;
5. Уредба за спроведување на мерката заштита и спасување од пожари, експлозии и опасни материи, Сл.весник на Република Македонија бр. 100/10;
6. Уредба за спроведување на мерката за заштита и спасување – евакуација на населението, Сл. Весник на РМ бр. 101/10.